

Bijlage 2: bevoegdheidsverdeling en besluitvorming sociaal domein

De bevoegdheidsverdeling tussen de Unie en de lidstaten in het sociale beleidsdomein is vastgelegd in de EU-Verdragen. De Unie neemt maatregelen om te zorgen voor de coördinatie van het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten (artikel 5, lid 2, VWEU) en kan initiatieven nemen voor de coördinatie van het sociaal beleid van de lidstaten (artikel 5, lid 3, VWEU). Als het gaat om sociaal beleid is sprake van een gedeelde bevoegdheid tussen de Unie en de lidstaten (artikel 4, lid 2, onder b), VWEU). Als in de Verdragen op een bepaald gebied een bevoegdheid aan de Unie wordt toegedeeld die zij met de lidstaten deelt, kunnen zowel de Unie als lidstaten wetgevend optreden en juridisch bindende handelingen vaststellen. De lidstaten oefenen in dat geval hun bevoegdheid enkel uit voor zover de Unie haar bevoegdheid niet heeft uitgeoefend (artikel 2, lid 2, VWEU).

Het optreden van de lidstaten wordt door de Unie aangevuld en ondersteund op onder meer de volgende terreinen: gezond en veilig werken, arbeidsvoorwaarden, coördinatie van sociale zekerheid en sociale bescherming van werknemers (artikel 153, lid 1, VWEU).

Artikel 46 VWEU bepaalt tevens dat de Uniewetgever maatregelen kan vaststellen om tot een vrij verkeer van werknemers in de zin van artikel 45 VWEU te komen.¹ Raad en Parlement kunnen verder richtlijnen vaststellen inzake de coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten betreffende de toegang tot werkzaamheden anders dan in loondienst en de uitoefening daarvan (artikelen 53 en 62 VWEU).

In het Handvest van de Grondrechten van de EU zijn daarnaast bindende fundamentele rechten, vrijheden en beginselen opgenomen op het gebied van gelijkheid en solidariteit.

In het sociale domein vindt besluitvorming overwegend plaats op basis van gekwalificeerde meerderheid, tenzij in de desbetreffende rechtsgrondslag anders wordt vermeld. Alleen over de onderstaande onderwerpen wordt met unanimiteit besloten:

1. De sociale zekerheid en de sociale bescherming van werknemers (artikel 153, lid 1, onder c VWEU). Wetgevende maatregelen op het gebied van coördinatie van sociale zekerheid die noodzakelijk zijn voor de totstandkoming van het vrije verkeer van werknemers komen tot stand via gekwalificeerde meerderheid (artikel 48 VWEU). Dit gaat met name om het invoeren van een stelsel waardoor het mogelijk is voor al dan niet in loondienst werkzame migrerende werknemers en hun rechthebbenden het recht op vrij verkeer te waarborgen. Jurisprudentie laat de bevoegdheid van de lidstaten om hun socialezekerheidsstelsels in te richten onverlet.² Het staat elke lidstaat vrij zelf de voorwaarden vast te stellen waaronder een persoon zich kan of moet aansluiten bij een stelsel van sociale zekerheid³ en waaronder recht bestaat op verstrekkingen en uitkeringen.⁴ Niettemin behoren de lidstaten bij de uitoefening van deze bevoegdheid het gemeenschapsrecht te eerbiedigen⁵;
2. De bescherming van de werknemers bij beëindiging van de arbeidsovereenkomst (artikel 153, lid 1, onder d VWEU);
3. De vertegenwoordiging en collectieve verdediging van de belangen van werknemers en werkgevers, met inbegrip van de medezeggenschap, onder voorbehoud van lid 5 (artikel 153, lid 1, onder f VWEU);

¹ De bepalingen in verordening 492/2011 geven een nadere uitwerking van de in artikel 45 en 46 VWEU gestelde doeleinden, onder meer op het gebied van werknemersrechten en gelijke behandeling. Het verblijfsrecht van werknemers wordt geregeld op grond van richtlijn 2004/38. In de Detacheringsrichtlijn (richtlijn 2018/957) zijn voorschriften neergelegd met betrekking tot de terbeschikkingstelling van werknemers met het oog op het verrichten van diensten.

² Arresten van 7 februari 1984, Duphar e.a., 238/82, Jurispr. blz. 523, punt 16; 17 juni 1997, Sodemare e.a., C-70/95, Jurispr. blz. I-3395, punt 27, en 28 april 1998, Kohll, C-158/96, Jurispr. blz. I-1931, punt 17.

³ Arresten van 24 april 1980, Coonan, 110/79, Jurispr. blz. 1445, punt 12; 4 oktober 1991, Paraschi, C-349/87, Jurispr. blz. I-4501, punt 15, en arrest Kohll, reeds aangehaald, punt 18.

⁴ Arrest van 30 januari 1997, Stöber en Piosa Pereira, C-4/95 en C-5/95, Jurispr. blz. I-511, punt 36, en arrest Kohll, reeds aangehaald, punt 18.

⁵ Arrest Kohll, reeds aangehaald, punt 19.

4. De werkgelegenheidsvoorwaarden voor onderdanen van derde landen die op wettige wijze op het grondgebied van de Unie verblijven (artikel 153, lid 1, onder g VWEU);
5. De bescherming van werknemers tegen discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid (artikel 19 VWEU);
6. De Raad kan op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Europees Parlement met eenparigheid van stemmen maatregelen vaststellen inzake sociale zekerheid en sociale bescherming ten aanzien van het recht vrij op het grondgebied van de lidstaten te reizen en te verblijven (artikel 21, lid 3, VWEU).